

ויקרא: קדושה תוצרת בית

אין זה מקרה, שבשבת הראשונה של חודש ניסן, ראש חדשים, מתחילים בקריאת חומש ויקרא, ספר הקדושה. (אמנם בשנה מעוברת סדר הקריאה משתנה, ולא כאן המקום להאריך בכך). כשם שאין זה מקרה שבשבת הראשונה שאחרי חג הסוכות, מתחילים בקריאת ספר בראשית, ספר בריאת העולם. ראש השנה שבתש"י הוא יום בריאת העולם, לפי הדעה שהתקבלה להלכה, "זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון". זהו ראש השנה האוניברסלי; כלל-אנושי וכלל עולמי, ובעקבותיו מתחילים לקרוא את סיפור בריאת האדם והאנושות. ראש השנה שבניסן, "ראשון הוא לכם לחדשי השנה". הוא ראש השנה של עם ישראל. העם המתייחד משאר העולם בהיותו "ממלכת כהנים וגוי קדוש". לכן ראוי להתחיל לקרוא בו בספר העוסק בכינונה של הקדושה בישראל. ספר ויקרא אינו ממשיך את הרצף הסיפורי של תולדות העולם ועם ישראל בתוכו. המשך סיפורי התולדות והקורות של עם ישראל שהגיע עד חנוכת המשכן בספר שמות, נמצא בספר במדבר. ואילו ספר ויקרא מתייחד כחטיבה לעצמו, חטיבה שכולה מצוות, מנותקת מן ההקשר ההיסטורי, למעט סיפור חנוכת המשכן בפרשת צו ושמיני. אולם גם סיפור זה אינו מתפקד כחלק מן הרצף ההיסטורי, אלא כחלק בלתי-נפרד מפרשיות הקרבנות, הכהנים וכינון המשכן כמוקד הקדושה בישראל, המהוות את חלקו הראשון של ספר ויקרא. סיפור מעשה יחידי המופיע בספר זה, מעשה המקלל בסוף פרשת אמור הוא יוצא מן הכלל הבולט בחריגותו על רקע כלל הספר ומצריך דיון לעצמו. אך אין בו כדי לשנות מאופיו של הספר כולו, ספר הקדושה.

גם מצוות שאינן קשורות ישירות למקדש וקדשיו מופיעות בספר ויקרא בהקשר של קדושה. גם אם בספרים אחרים הן מופיעות בהקשרים אחרים, כגון, בהקשר של כינון היחסים בין אדם לחברו, של הציבור ושל העם. הדבר ניכר יפה במיוחד באותן פרשיות מצוות החוזרות על עצמן בשנים או בשלושה ספרים. כדוגמת פרשת המועדים, המופיעה בשמות, ויקרא, במדבר ודברים. בכל אחד מן הספרים היא מוטעמת בטעמים שונים. בויקרא, הדגש הוא על ממד הקדושה של המועדים. כך הדבר גם באיסורי העריות שבפרשות אחרי מות וקדושים, וכך בכל רשימת המצוות הארוכה והמגוונת שבפרשת קדושים. בויקרא מודגש תמיד הממד של הקדושה.

ספר ויקרא מברר את המשמעות המעשית של היות עם ישראל "ממלכת כהנים וגוי קדוש", כפי שנאמר להם במעמד הר סיני. בחירתו של עם ישראל לעם ה', וכריתת הברית עמו היא היא התכלית העיקרית של יציאת מצרים, כמבואר כמה וכמה פעמים גם בספר ויקרא. כגון, בסוף פרשת מאכלות אסורות: "כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהֵיטֵב לָכֶם לְאֱלֹהִים וְהֵיטֵב לָכֶם לְקָדְשֵׁי אֲנִי." (ויקרא יא מה).

בידוע, ששאלת הגדרת הקדושה היא מן הסבוכות במחשבה הדתית, בישראל ובעמים. קודם לכל דיון פילוסופי ותיאולוגי, התורה מורה שקדושה מושגת על ידי מעשים. בראש ובראשונה מעשי המצוות. בעצם, התורה אינה מציעה שום דרך להשגת קדושה מלבד מצוות. ודאי שאי אפשר להגיע לקדושה על ידי חטא או טומאה, שהרי החטא והטומאה מחריבים את הקדושה ומחללים אותה. התבודדות במדבר ושאר מעשים וריטואלים מיסטיים, מוזכרים בתנ"ך בהקשר של השראת נבואה, אך לא בהקשר של קדושה. גם כאשר מדובר על מקדש וקרבתו – אין קיום לקדושת מקדש וקדשיו אם חורגים מהכללים המדויקים של המצוה וההלכה. חטא העגל הוא הדגם הראשון לנסיון כושל להשגת קדושה באמצעים שאינם כשרים, ולא בכדי הוא משובץ בין פרשיות צווי המשכן לפרשיות הקמתו. בספרי הנביאים מוצאים שוב ושוב ביקורת על כל נסיון לקיים קדושה ומקדש בעולם פגום מבחינת קיום המצוות, שבין אדם לחברו ובין אדם למקום.

העובדה שמערכת המצוות מכוננת מציאות של קדושה, מאפשרת קיומה של קדושה גם בעת שבית המקדש חרב. בהעדר משכן ומקדש, בית הכנסת הוא "מקדש מעט" ויש בו "תשמישי קדושה": ספר התורה והאביונים הכרוכים בו. יש בו מקום מסוים לעבודת כהנים – בברכת כהנים, ואף לעבודת לויים, בנטילת ידיהם של כהנים. חז"ל העתיקו ממושגי הקדושה של המקדש אל בית הכנסת. את עבודת הקרבנות מחליפה עבודת התפילה: "ונשלמה פרים שפתינו". הלכות כבוד המקדש מיתרגמות להלכות של כבוד בית הכנסת. גם מחוץ לבית הכנסת ישנם חפצים של קדושה: תפילין ומזוזה, וישנה אפשרות לחולל אקלים של קדושה, על ידי קיום המצוות: "קדושים תהיו".

עולם הקדושה מתחלק למדרגות. מבחינת המקום, מתפשטים מעגלי הקדושה מהמקדש המקודש, קודש הקדשים, שבלב המשכן, לשלשת המדרגות: מחנה כהונה, מחנה לוייה ומחנה ישראל, ובארץ ישראל: המקדש, הר הבית,

ירושלים ושאר הארץ. מבחינת הקרבנות ומאכלים שבקדושה: קדשי קדשים, קדשים קלים ומעשר שני, תרומה וחלה, וכיוצא באלה: לכל אחד מהם ההלכות והמגבלות הנובעות מדרגת קדושתו. נראה, שגם הקדושה שמחוץ למקדש מתחלקת למדרגות באופן דומה. קדושות הזמן: יום הכפורים, שבת ומועד, חולו של מועד, ראש חודש עד "ימות החול". קדושות באדם: כהנים, לויים וישראלים – ושאר יוחסין שאחריהם.

בהנחה שהמצוות הן מחוללי קדושה, אפשר לשער שמידת הקדושה תהיה תלויה במידת קיום המצוות. אם התורה מצוה "קדושים תהיו" ומונה רשימת מצוות, הרי שאפשר לשער שכל המרבה במצוות אלו ובדקדוק בהן, מרבה בקדושה. הוא הדין לגבי הפרישות מעריות, שהרי התורה מגדירה בכירור את התחום הזה כתחום המעצב את הקדושה. מסתבר שכל המרבה בפרישות מרבה בקדושה.

גם בליל הסדר ניתן לחולל, על שלחן הסדר שבבית כל משפחה ומשפחה, עולם של קדושה. סדר הפסח שהתקינו חז"ל הוא אמנם בבואה חירות משהו של סדר הקרבת הפסח במקדש אשר בירושלים, אולם מארג המצוות, הלימוד והפיוט שיש בו, מאפשר לכונן מידה מסוימת של קדושה גם בבית. קדושתו של סדר הפסח תהיה מותנית באופן ביצועו. האחריות על מידת הקדושה תלויה במשתתפים. שחוק וקלות ראש, שיחות של חולין, שלא לומר לשון הרע ורכילות – מחלנות ומחללות את קדושת הסדר, והיפוכן – רצינות וכובד ראש, בלא "מחשבת פיגול", יכולות להעצים את החוויה של הלילה המיוחד הזה. עורכי הסדר הם בבחינת כהנים המסייעים לשאר ישראל לזכות לטעום טעמה של קדושה, וראוי להם להכין עצמם למעמד הנשגב הזה. "כהניך ילבשו צדק – וחסידיך ירננו".